

Вишневий сад замість руїн школи, «вода із сонця»: чим живе Савинська громада

Автор:

Вишневий сад замість руїн школи, «вода із сонця»: чим живе Савинська громада

У деокупованій Савинській громаді Ізюмського району триває розмінування орних земель, відбудова, створюється стратегія розвитку

31.07.2024 13:22

Савинська громада Ізюмського району пів року перебувала в окупації. Два роки тому її було визволено. Наразі руйнування, до яких призвела війна, все менше нагадують про себе. У громаді ремонтуються будинки, інфраструктурні об'єкти, реалізується проект з покращення водопостачання, розробляється стратегія розвитку.

Перше, що впадає в очі при в'їзді в Савинці, – «чоловічки» на вуличному переході, свіжа дорожня розмітка та охайна автобусна зупинка, розписана в патріотичному стилі. Дістаю телефон, щоб зробити знімок, і тим самим полохаю чоловіка років шістдесяти, який зіскакує з лавочки й просить його не фотографувати. Проте він охоче розповідає про художницю, яка розмалювала зупинку.

– Близько року проживала в нас жінка з Бахмута Катерина Радченко. Її тут усі поважали. Фарба замерзає, а вона малює. Всі зупинки, які є в селищі, розмалювала. Але як тільки росіяни активізувалися на Харківському напрямку, виїхала до дітей на Івано-Франківщину, – розповідає незнайомець.

Найголовніша втрата – людський капітал

За хвилину опиняюсь поруч з адмінбудівлею. Біля її воріт один за одним виходять з маршрутки пасажири та зникають за дверима Савинської СВА.

– Наші працівники із сусідньої Балаклії приїхали. Своїх кадрів після окупації не вистачає. Чоловічого населення, можна сказати, немає зовсім, – пояснює начальниця Савинської СВА Оксана Супрун.

До повномасштабного вторгнення РФ на території Савинської громади проживали 9500 осіб. За останніми даними, їх кількість скоротилась майже вдвічі й наразі становить 5830 людей, з яких 3299 – жінки, 755 – діти. П'ятдесят відсотків із тих, хто залишився, – пенсіонери.

Оксана Супрун,

начальник Савинської СВА

— Після окупації та активних бойових дій громада втратила найголовніше – людський капітал. Так, відновлювальні процеси тривають. Помітні нові вікна, стіни, дахи, відбудовані об'єкти критичної інфраструктури, проте менш помітні, але більш відчутні втрати у людських ресурсах. Особливо не вистачає чоловіків працездатного віку. Причини очевидні: дає про себе знати закон про мобілізацію. Більшість із тих, хто виїхав і працевлаштувався деінде, не повернеться додому через відсутність роботи. Молоді родини не повертаються, бо обрали для своїх дітей можливість отримувати навчання офлайн. Хтось прийняв для себе остаточне рішення залишитись за кордоном.

Очільниця СВА веде вулицями Савинців. Ми впираємось у придорожні зарості, які викошують жінки. За хвилину вони оточують нас півколом, раді можливості перепочити у спекотний літній день.

На суспільно-корисні роботи громада набрала 30 жінок, бо чоловіків не знайшлося. Вони і бур'яни викошують, і завали розбирають, і шпателем орудують, і відра з піском тягають. Робітниці попросили у спеку змінити графік роботи і працювати з п'ятої ранку до тринадцятої години, адміністрація пішла назустріч.

– До війни я була кухарем у Савинському дитсадку, – розповідає Олена Яценко, яка ще кілька хвилин тому працювала за мотокосаркою. – Тепер з роботою непросто. Сподіваюся, що коли настане мир, діти почнуть відвідувати садок, а я зможу влаштуватися за фахом. А поки що так.

Не проти діалогу і Таїсія Марущенко, яка вирубувала молоде гілля вздовж проїжджої частини.

– Мені між ополоників та каструль було більш звично, та довелося пристосовуватися до нових умов. Свого часу працювала і в Довгалівській школі, це в нашій громаді. Коли її до війни закрили через відсутність учнів, була зайнята на різних роботах у Харкові. Наразі я маю статус ВПО і працюю тут, – каже жінка.

– Ми, жінки, витривалі. Окупацію, обстріли пережили, а з наведенням порядку в селищі й поготів упораємось. Буває, озирнешся, а за тобою вже лад, і приємно від усвідомлення, що й ти руку до цього доклала. Я раніше в Харкові в охороні працювала. Війна все спалюжила, та нічого, наші кращі часи ще попереду, – розповідає свою історію ще одна працівниця Світлана Зубко.

Жінки, зайняті на суспільно-корисних роботах, охоче пристали до розмови

З роботою у громаді насправді важко. Поступово повертаються до обробітку угідь аграрії. Працюють такі агроформування, як «Схід-Авіа-Агро», «Балаклійський коровай», «Вишнева-Агро», Савинський елеватор, приблизно наполовину задіяли орні площі аграрії із Залиману.

– Лінія фронту проходила саме через село Залиман, змикаючись з Чепілем і Щурівкою Балаклійської громади. Близько місяця ворог тримав село в облозі та під постійними обстрілами до самого визволення на початку вересня 2022 року. За цей час окупанти накоїли багато лиха, у тому числі сильно «засмітили» землі вибухівкою. Так, у нас працюють і гуманітарні місії, і ДСНС, і ДССТ, але ще дуже багато роботи, – коментує ситуацію начальниця Савинської СВА.

До початку війни 50 жителів громади забезпечувало роботою підприємство з вирощування грибів ТОВ «АПС» на території Морозівського старостинського округу. Власникам поки що не вдається знову його запустити, хоча такі намагання є. Розграбоване і знищене обладнання. Ворог привласнив 12 одиниць техніки. Натомість у Морозівці запрацював птахокомплекс «Нова» з вирощування курей, що частково розв'язує проблему зайнятості населення.

Селище цукровиків буде з водою

Селище цукровиків – таку назву отримала частина Савинців через те, що там свого часу оселилися і проживають люди, які працювали на місцевому цукрозаводі. Підприємство припинило свою діяльність, а назва залишилась.

– Тисяча жителів цього куточка селища постійно потерпала через перебої з водою, особливо жителі верхніх поверхів, куди вода не доходила. Зараз ми з вами стоїмо біля нової башти

Рожновського, яку нам встановили міжнародні партнери. Тепер ситуація круто зміниться. Вода буде в усіх користувачів, незалежно від того, відбирають її люди для поливу своїх городів чи ні, – зазначає Оксана Супрун.

Башта Рожновського в селищі цукровиків

Крім нової башти, міжнародна благодійна організація «МедЕйр» допомогла з ремонтом свердловини, яка подавала воду «цукровикам». Її будували в середині шістдесятих років минулого століття господарчим способом, у хід йшли навіть заборонені азбестоцементні конструкції, і постійно давала збій у роботі через різні неполадки. У планах громади – до серпня завершити прокладання 1,2 кілометра нового водогону.

Оксана Супрун, начальник Савинської селищної військової адміністрації

– Доводилось чути від місцевих, що вони не хочуть повертатись додому через постійні перебої з водою. Я їх прекрасно розумію, особливо в таку спеку. Маю сподівання, що тепер у громаді побільшає людей, – каже очільниця Савинської громади.

Вода «пішла» і від жителів Веселого, Слабунівки, Українки. Причини назвати складно. Ґрунтові води пролягають дуже глибоко.

– Щоб пробурити у себе на подвір'ї свердловину, господареві потрібно викласти близько 100 тисяч гривень. Це невідомі кошти для звичайної людини. Тому серйозно міркуємо над тим, щоб пробурити свердловини у Веселому і Слабунівці, аби місцеві жителі мали доступ до води. У Морозівці люди переважно користуються колодязною водою. Там колодязі майже в кожному дворі. А їх очищення і перевірка якості води – це вже наше завдання, прописане у стратегії розвитку, – зазначає Оксана Супрун.

Один загальноосвітній заклад на громаду

Завертаємо на сусідню вулицю й опиняємось біля Савинського ліцею, єдиного діючого загальноосвітнього навчального закладу громади, якщо не рахувати його філії.

– Таке рішення було прийняте через недоцільність вкладення коштів у знищені й пошкоджені під час окупації освітні заклади у зв'язку зі значним скороченням учнівського

контингенту. На всю громаду у нас сьогодні залишається 650 учнів, які розмістяться в одному просторому навчальному закладі. У першій декаді серпня ми вже матимемо проєкт протирадіаційного укриття на 400 посадкових місць. Підвальне приміщення, яке є в ліцеї, перебудові, за висновком експертів, не підлягає, – каже Оксана Супрун.

Вишнівська гімназія і Залиманський ліцей були знищені повністю. Будівлю Веселівського ліцею можна відновити, але немає учнівського контингенту. Війна не зачепила Морозівську гімназію, але вона не обладнана навіть примітивним укриттям. У громаді підраховали, що економічно виправданим буде організувати підвіз 50 учнів села Морозівки до Савинського ліцею, коли вже йтиметься про навчання офлайн.

Залиманський ліцей, зруйнований обстрілами

У військовій адміністрації підкреслюють, що освітню мережу оптимізували через потребу щомісяця додавати до освітньої субвенції 300 тисяч гривень з місцевого бюджету, до якого всього 700 тисяч. Кажуть, що не можуть дозволити собі такі витрати.

Будівля єдиного навчального закладу громади внесена на платформу Dream, де прописана заміна 17 вікон, частковий ремонт даху через влучення касетного снаряду, будівництво протирадіаційного укриття, придбання шкільних автобусів.

У громаді також мають намір двоповерхову будівлю колишньої Слабунівської школи перетворити на школу-філію початкової ланки.

– Ми розглядаємо такий варіант, адже наразі в тому окрузі маємо 42 дитини підходящого для здобуття початкової освіти віку. Нас влаштовує освітня будівля, до того ж поруч із нею є укриття, – зазначає Оксана Супрун.

На місці зруйнованої школи в селі Вишнева після проведення демонтажних робіт буде

закладений вишневий сад. Уже є домовленість з фермерським господарством «Зелений гай» з Дніпропетровської області на поставку саджанців. Садок не тільки стане символом села, а й забезпечить роботою людей, які за ним доглядатимуть.

Дитсадок став безпечним простором

Рік тому дитячий садок у Савинцях перетворився на дитячий простір New day.

Дитячий простір New day

– До повномасштабного вторгнення ми були вихователями. А під час війни стали ще й психологами, пройшовши курси у Дніпрі. Працюємо з дітьми у віці від трьох до сімнадцяти років. Щодня на заняття приходять до двадцяти дітей, – каже одна зі співробітниць закладу.

У просторі працює логопед, проводяться різні майстер-класи, спортивні заняття. Тут передбачене безпечне укриття, де є парти, стільці, комп'ютерна техніка.

Звертаю увагу на хлопчика років десяти, який дістав з рюкзака підручник «Я досліджую світ», розгорнув його й уважно вчитується в текст.

– Я Даня. Приїхав сюди нещодавно з Куп'янська з бабусею і котом. Нас вивезли волонтери, – короткого розповів він.

Постійний відвідувач дитячого простору Даня

Вихователька розповіла, що хлопчик багато пережив. Спершу був дуже закутий, неговіркий. З ним працював психолог. Зараз його стан набагато кращий. До простору приходить майже щодня. Дуже любить читати. Мама в Харкові працює.

Гордість залиманців – «вода із сонця»

У селі Залиман зруйновані хати перемешуються з відновленими. На сонці поблискують нові дахи, помітні замінені вікна, двері. На одному з дворів помічаю господаря.

Хата Валерія Роменського

– Я Валерій Роменський. З дружиною і дочкою живу в хаті, яку успадкував від батьків, – обережно починає бесіду чоловік. – Коли повернувся з родиною з евакуації, хата стояла розкрита, не було ні вікон, ні дверей. Усередині також було все потрочене. Те, що в будинку, доводили до ладу самі, а те, що назовні, замінили міжнародні благодійні організації.

Село дихає пусткою, перехожі не зустрічаються. Та ось із провулка виходить жінка, вітається.

Вікторія Іщенко

– Чоловік на фронті. Сімейна пасіка тепер на мені. Щоправда, вона вже не та, що була до війни. Зі ста вуликів залишилося всього нічого, та все одно клопітно. Живу у своїй хаті. Пів хати вже відновили – і «Червоний хрест» заходив, й інші благодійники, а пів хати ще в роботі. Та нічого, жити можна, тільки б дочекатися Перемогу та знову разом із чоловіком господарювати, – розповідає Вікторія Іщенко.

Залиманська школа та Будинок культури зруйновані обстрілами, ці будівлі не підлягають відновленню. Через дорогу від них – розбита сільська крамниця. Всередині все вигоріло, зовні магазин нагадує решето – так щільно побитий на дірки осколками.

Зруйнований магазин у Залимані

– До війни у нас працювали три магазини, тепер – один універсальний, де можна придбати все необхідне. Вистачає, адже й людей стало менше майже вдвічі, бо не всім є куди повертатися. По старостинському округу понад 100 будинків зруйновні: або згоріли повністю, або не придатні для відновлення. Багато людей подали документи на отримання сертифікатів на зруйноване житло, але у когось проблеми з правом власності, а хтось уже за програмою «єВідновлення» придбав житло в Харкові або в центральних регіонах України, – розповідає староста Залиманського старостинського округу Юрій Чередниченко.

Із комунальних будівель у Залимані вцілів лише ФАП, де зараз розташований старостат. Сьогодні в селі є вже всі блага цивілізації, а відразу після деокупації не було нічого, навіть води.

Сонячна батарея у Залимані

Юрій Чередниченко,

староста Залиманського старостинського округу

Разом з командою я написав проєкт на сонячну електростанцію, яка б забезпечувала хоча б свердловину, щоб село було з водою. Проєкт став переможцем на обласному конкурсі «Разом у майбутнє». Його назва – «Вода із сонця». Міжнародна благодійна організація New Way установила нам нову водонапірну вежу, частково замінила водогін. Тепер навіть за відсутності світла жителі Залимана завжди з водою.

Найголовніша проблема Залимана – повернення додому молоді. За нею майбутнє.

Найголовніша проблема Залимана, як і всієї громади, – повернення додому молоді, бо майбутнє – за нею. З урахуванням цього й розробляються стратегія та комплексний план розвитку. Акцент робиться на відновленні житла, соціальної інфраструктури та створенні нових підприємств і робочих місць на ресурсах, які є у громаді.

Ми створили цей матеріал як учасник мережі «Вікно Відновлення». Все про відновлення постраждалих регіонів України дізнавайтесь на єдиній платформі recovery.win.